

לא תבערו אש

לא תבערו אש בכל משבתיכם ביום השבת:

למה הוצרך להזהיר על הבערה

הראשונים דנו למה הותרך הכתוב לאסור הבערה הרי נכללה בלא תעשו מלאכה, ותי' החזקוני ועוד ראשונים על דרך הפשט שהזהיר על הבערה יותר משאר מלאכות לפי שאינה נראית מלאכה, שהייתי חושב שמותר להבעיר פחמין בשבת כדי לעשות בזהב ובכסף ובנחשת מיד אחר השבת. והרמב"ן כתב שבא לאסור גם מלאכת אוכל נפש, והוצרך לומר כן מפני שלא אמר "העושה בו כל מלאכה יומת" כאשר אמר בעשרת הדברות (לעיל כ י) לא תעשה כל מלאכה, ואמר מלאכה סתם, והיה אפשר שנוציא מן הכלל מלאכת אוכל נפש, כמו שנאמר בחג המצות (דברים טז, ח) לא תעשה מלאכה ואין אוכל נפש בכללו, ולכך הזכיר בפירוש שאף אוכל נפש אסור.

הבערה ללאו או לחלק

ובגמ' (שבת ע, א) נחלקו רבי נתן ורבי יוסי אי הבערה ללאו יצאת או לחלק יצאת, דתניא הבערה ללאו יצאת, דברי רבי יוסי רבי נתן אומר לחלק יצאת.

מה היה הדין אם לא היה חלק יצא

בדעת ר"נ דלחלק יצא הק' הרא"ם שיש סתירה בדברי רש"י, ביבמות (ו, ב) ביאר שלא תאמר אינו חייב סקילה עד שיחלל שבת בכל מלאכות, לכך יצתה הבערה מן הכלל לחלק מה הבערה מיוחדת שהיא אב מלאכה וחייב עליה כרת וסקילה בפני עצמה אף כל שהוא אב מלאכה כו'. ואילו בפסחים (ה, ב) ביאר שלא תאמר העושה ארבעה או חמשה אבות מלאכות בשוגג בשבת אינו חייב אלא אחת, דהא חד לאו איכא בכולהו וחד כרת - לפיכך פרט בה בפני עצמה, להקיש אליה, מה היא מיוחדת שהיא אב מלאכה וחייבין עליה לעצמה כו'. היינו שזה פשוט שאפילו עשה מלאכה אחת חייב אלא דה"א שאפילו עשה כמה מלאכות בהעלם אחד אינו חייב אלא אחת, ואילו לדבריו ביבמות אם לא היה כתוב לא תבערו לא היה חייב אא"כ עשה כל המלאכות יחד.

והנה על מש"כ רש"י ביבמות שה"א שאינו חייב אא"כ עשה כל המלאכות הק' הרא"ם והלא המקושש לא חלל אלא במלאכה אחת ונגזרה עליו סקילה (במדבר טו, לב - לו), ותי' דאי לאו "לא תבערו" הוה אמינא דסקילת מקושש הוראת שעה היתה, אבל מדינא אין סקילה למחלל שבת עד שיחלל בכל המלאכות, דהא לאו אחד איכא בכולהו וכרת אחת איכא בכולהו.

ולפי"ז כתב הפרדס יוסף בשם ספר אור חדש דיש ליישב דברי רש"י, דהנה איתא בשבת (צו, ב) ת"ר מקושש זה צלפחד וכן הוא אומר ויהיו בני ישראל במדבר וימצאו איש וגו' ולהלן הוא אומר אבינו מת במדבר מה להלן צלפחד אף כאן צלפחד דברי רבי עקיבא, אמר לו רבי יהודה

בן בתירא עקיבא בין כך ובין כך אתה עתיד ליתן את הדין, אם כדברך התורה כיסתו ואתה מגלה אותו ואם לאו אתה מוציא לעז על אותו צדיק. וצ"ל שר"ע ס"ל שהמקושש לשם שמים התכוון כדאיתא בב"ב (ק"ט, ב) א"כ אינו גנאי ולכן לא חש לגלות, ואם איתא שהוראת שעה היה איך שייך שצלפחד כוון לשם שמים הרי לא ידע שימיתו, וע"כ שס"ל שאפילו בלי "לחלק" היה חייב על כל מלאכה ומלאכה, ולכן בפסחים דמיירי לר"ע א"א לומר שהיה ה"א שאינו חייב א"כ עבר על כל המלאכות, אלא ע"כ שה"א שגם אם עשה הרבה מלאכות אינו חייב אלא אחת.

עונש ב"ד בשבת

כתב בספר החינוך (מצוה קיד) מי שנתחייב מיתה בבית דין לא ימיתוהו בשבת, שנאמר (שמות לה, ג) לא תבערו אש בכל מושבותיכם ביום השבת, ובא הפירוש עליו בזה שלא ישרפו ב"ד בשבת מי שנתחייב שריפה, והוא הדין לשאר מיתות. ויש לנו לדרוש ממנו דבר זה, שהרי לגופיה אינו צריך, שהרי כבר כתוב במקום אחר (שמות כ, י) לא תעשה כל מלאכה, והבערה לצורך מלאכה היא, אלא ללמד ענין בפני עצמו נכתב, ופירשו בו שבא ללמד את זה שאמרנו. ובגמרא דבני מערבא (ירושלמי סנהדרין פ"ד ה"ו) אמרו, בכל מושבותיכם, רבי אילא בשם רבי ינאי מכאן לבתי דינים שלא יהו דנין בשבת.

ממשיך החינוך כדרכו וז"ל משרשי המצוה, שרצה השם יתברך לכבד היום הזה שימצאו בו מנוחה הכל גם החוטאים והחייבים, משל למלך גדול שקרא בני המדינה יום אחד לסעודה שאינו מונע הפתח מכל אדם, ואחר יום הסעודה יעשה משפט, כן הדבר הזה שהשם ברוך הוא ציונו לקדש ולכבד יום השבת לטובתנו ולזכותנו, כמו שכתבתי למעלה, וזה גם כן מכבודו של יום הוא.

וכ"כ הרמב"ם (שבת כד, ז) וז"ל אין עונשין בשבת, אף על פי שהעונש מצות עשה אינה דוחה שבת, כיצד הרי שנתחייב בבית דין מלקות או מיתה, אין מלקין אותו ואין ממיתין אותו בשבת, שנאמר (שמות ל"ה) לא תבערו אש בכל מושבותיכם ביום השבת, זו אזהרה לבית דין שלא ישרפו בשבת מי שנתחייב שריפה והוא הדין לשאר עונשין.

ועי' במגן אברהם (שלט, ג) שהביא שבמנין המצות (סי' שכ"ב) משמע דדווקא בדבר שיש בו חילול שבת אסור מדאורייתא, וז"ל והמצוה השכ"ב היא שהזהירנו מעונש הגדרים על החוטאים ולהעביר הדין ביום השבת. והוא אמרו (ר"פ ויקהל) לא תבערו אש וכו' ביום השבת, ירצה בזה שלא תשרוף מי שנתחייב שריפה, והוא הדין לשאר מיתות, ולשון מכילתא לא תבערו אש שריפה בכלל היתה ויצאת ללמד מה שריפה מיוחדת שהיא אחת ממיתות בית דין ואינה דוחה את השבת אף כל שאר מיתות בית דין לא ידחו את השבת. א"כ הקשה המג"א למה גם מלקות אסור, ותי' שאפשר דבמלקות נמי איכא חילול שבת כגון שעושה חבורה. ותמה עליו המחצית השקל הא אינו מתכוין לחבורה. ועי' בשו"ת אבני נזר (או"ח סימן מו, ג) שתי' דמ"מ י"ל דכל חבלה שנעשה בו על ידי המלקות הכל הוא מצוה ומכלל מצוות מלקות הוא וחשיב כאילו נתכוין לכל חבלה שיעשה בו. אבל כתב דממש"כ הרמב"ם שהוא הדין לכל שאר עונשין משמע דכל עונשין בכלל איסור זה אף בלא מלאכה. וכן מוכח מדמנה ל"ת בפני עצמו

במנין תרי"ג, ואם לא היה איסור רק משום המלאכה והלאו בא רק שלא תאמר שעשה דוחה הלא תעשה, הרי הוא כמו לא תצא כצאת העבדים שאינו בא במנין שהוא שלילה דין ראשי אברים באמה העבריה.

עוד כתב המג"א דאפשר דמרבוי דקרא דבכל מושבותיכם נפקא לן שאין דנין כלל, אלא שהקשה דבסנהדרין (לה, א) משמע דוקא בדבר שיש בו חילול שבת, וכ"מ בתוס' שם. רצה לומר שהגמ' דנה שם למה אסור לגמור הדין בשבת ולהרגו בשבת, וז"ל הגמ' לדייניה במעלי שבתא וליגמריה בשבתא וליקטליה בשבתא, ומשני אין רציחה דוחה את שבת. וכתבו בתוספות בשריפה נחא, אפילו למ"ד מקלקל בהבערה פטור, דיש בה חילול שבת משום פתילה, דאמר (יבמות ו, ב) מה לי בישול פתילה מה לי בישול סממנים, ובשאר חייבי מיתות נמי אפילו למ"ד (כתובות ה, ב) דמקלקל בחבורה פטור הכא חשיב תיקון דיש לו כפרה. הרי לן להדיא דרק היכא שיש חילול שבת אסור להעניש, היינו שמ"לא תבערו אש" לומדים שאין עונש ב"ד דוחה שבת, אבל היכא שליכא חילול שבת אין איסור כלל.

כפייה על מצוות

על מה שכתב המג"א שאפשר דמרבוי דקרא דבכל מושבותיכם נפקא לן שאין דנין כלל, כתב הגרע"א שמכל מקום באומר סוכה שאיני עושה, דהדין דמכין אותו עד שתצא נפשו לקיים העשה, ולא בדרך עונש, י"ל דמותר אף בשבת. מבואר בדבריו שבכופין על המצוות אין כאן אלא דין כפייה ולא עונש. אבל יש להעיר עליו שהרי המג"א חושש לחבורה במלקות, א"כ גם במכות מרדות קיים החשש הזה, ובפרט שהדין הוא שמכין אותו עד שתצא נפשו, אז איך יכול להכותו מכת מרדות בשבת ויו"ט.

לפום ריהטא יש להביא ראיה לדברי הגרע"א, שהרי מי שאינו רוצה ליטול לולב או לאכול בסוכה, שהדין הוא שכופין אותו מיירי ביו"ט, א"כ מבואר שגם ביו"ט הדין הוא שמכין אותו עד שתצא נפשו. אבל כתב הערול"נ (ר"ה כח, א) שהדוגמאות שהובאו בגמ' הם סוכה וואיני עושה" לולב וואיני עושה", ועשיית הלולב ובניית הסוכה מיירי בערב יו"ט, עי"ש שמסביר שהרי מצות עשה דלולב אינה רק ביום ראשון דשאר ימים דרבנן, וביו"ט ודאי אין לומר מכין אותו עד שתצא נפשו דהרי אין ממיתין אפילו חייבי מיתות ב"ד ביו"ט, וא"כ ע"כ לא איירי רק מעשיה דהיינו ההכנה לסוכה ולולב.

ובזה מיישב קושיית היום תרועה מאי קמ"ל אבוה דשמואל הא שמעינן דעושה מצוה בעל כרחו יצא מהא דתניא בכתובות (פו, א) בד"א במצות ל"ת אבל במצות עשה כגון שא"ל עשה סוכה ואינו עושה לולב ואינו נוטל מכין אותו עד שתצא נפשו הרי שמועיל מצוה שכופין אותו עליה, ותירץ דכפאוהו יהודים פשיטא דיצא דאפילו אין לו כונה מ"מ מועיל לו כוונת הכופה אותו כדאיתא בחולין (לא, א) דאנסה חברתה ואטבלה הרי דמועיל לה כוונת חברתה, וע"כ נקט הכא כפאוהו פרסיים ולא כפאוהו יהודים, ותמה עליו הערול"נ דאיך שייך דאחר מכוון בשבילו והוא יוצא, וכי נימא דאם אחר עושה מעשה בשבילו יוצא, ומ"ש כוונה ממעשה אם כוונה צריכה להמעשה. אבל אם מדובר בעשיית הלולב והסוכה נחא שבעשייה ודאי אינה צריכה כונה.

אבל מדברי הריטב"א (ר"ה כח, א) מבואר ששייך כפייה גם באכילת מצה, עי"ש שהק' על ראיית הגמ' שמצות אצ"כ מהא דכפאוהו לאכול מצה ולוקמה בשכפאוהו ב"ד כאותה שאמרו (כתובות פו, א) אמרו לו עשה סוכה ואמר איני עושה מכין אותו עד שתצא נפשו או עד שיעשהו, וי"ל דאי בב"ד של ישראל ודאי כיון דעביד גמר ואכל לשם מצוה דאמר מצוה לשמוע דברי חכמים כדאמרינן בגט המעושה בב"ד דישאל (ב"ב מח, א). מבואר ששייך כפייה גם באכילת מצה, ולכאורה מיירי ביו"ט עצמו. ועי"ע בחידושי הרמב"ן (קידושין יג, ב) שגורס לולב "ואינו נוטל" סוכה ואינו עושה מכין אותו עד שתצא נפשו. וכ"ה בשו"ת הרשב"א (ח"ד סי' רסד), וכ"ה הוא בכמה וכמה ראשונים, א"כ מבואר ששייך כפייה גם ביו"ט.

אמנם לפי"ז יש להעיר שהרי ידועים הם דברי הרמב"ן (שמות פרק כ, ז) שמסביר למה עשה דוחה ל"ת, והוא כי יש עבודה מאהבה ויש עבודה מיראה, והעושה מצות אדוניו אהוב לו ואדוניו מרחם עליו, והנשמר מעשות דבר הרע בעיני אדוניו ירא אותו, ולכן מצות עשה גדולה ממצות לא תעשה, כמו שהאבהה גדולה מהיראה, כי המקיים ועושה בגופו ובממונו רצון אדוניו הוא גדול מהנשמר מעשות הרע בעיניו, ולכך אמרו דאיתי עשה ודחי לא תעשה. הרמב"ן שם מוסיף שמפני זה יהיה העונש במצות לא תעשה גדול, ועושינן בו דין כגון מלקות ומיתה, ואין עושינן בו דין במצות עשה כלל אלא במורדין, כמו לולב וציצית איני עושה, סוכה איני עושה, שסנהדרין היו מכין אותו עד שיקבל עליו לעשות או עד שתצא נפשו.

הרי לן להדיא בלשונו של הרמב"ן שגדר של כופין הוא עונש של "המורדין". אבל לפי"ז צריך להיות שאין כופין בשבת, אבל כבר הבאנו גירסת הרמב"ן לולב ואינו נוטל דמיירי ביו"ט. וי"ל שהרמב"ן חולק על הרמב"ם וס"ל שמ"ל לא תבערו אש" לא לומדים רק שאין ב"ד ממיתין בשבת ולא שאר עונשין, והרמב"ם הוא שחידש שגם שאר עונשי ב"ד נכללים. א"נ י"ל דס"ל להרמב"ן שלא תבערו אש לא נאמר אלא בשבת ולא ביו"ט, וכמש"כ הרמב"ם (יו"ט א, ד) לענין איסור העברה, וז"ל כל מלאכה שחייבין עליה בשבת אם עשה אותה ביום טוב שלא לצורך אכילה לוקה חוץ מן ההוצאה מרשות לרשות וההבערה שמתוך שהותרה הוצאה ביו"ט לצורך אכילה הותרה שלא לצורך אכילה ... וכן מותר להבעיר אף על פי שאינו לצורך אכילה. וביאר המ"מ שהבערה אף על פי שאינה באוכלין ומשקין כתיב לא תבערו אש בכל מושבותיכם ביום השבת, בשבת הוא דאסור הא ביו"ט שרי, וכן דרשו לפי ש"ביום השבת" מותר הוא דהא בשבת מיירי קרא לעיל מיניה, והיה די באמרו לא תבערו אש בכל מושבותיכם. וכ"ה שיטת התוס' (פסחים ה, ב) וז"ל ועוד אומר ריב"א דלמ"ד ללאו יצאתה לא היה אסור ביו"ט כיון דאין שם מלאכה עליה.

אין בין יו"ט לשבת וכו'

שו"מ בשפת אמת (מגילה ז, ב) שנוקט כנ"ל שלפי תוס' גם האיסור על ב"ד שלא לענוש אינו נוהג ביו"ט. עי"ש שהק' על הא דאמרינן שם במשנה אין בין יו"ט לשבת אלא אוכל נפש, דלמה לא נקט לאו דלא תבערו אש דלמ"ד ללאו יצאת הבערה מותר ביו"ט לשיטת התוס' (פסחים ה, ב), ותי' דמתני' אתיא כהלכה דלחלק יצאת.

אלא דעדיין הק' למאי דקי"ל דלא תבערו אש הוי אזהרה שאין ב"ד מענישין בשבת, א"כ איכא בין יו"ט לשבת לאו זה. ותי' שכפי מה שיש לדייק לשון הרמב"ם (שבת כד, ז) דהא דאין עשה דעונש ב"ד דוחה שבת, אינו אלא היכא דאיכא חילול שבת באותו עונש, ומלקות נמי איירי כשיהיה חבורה, וה"א דהעשה דוחה שבת הואיל וחמור מעבודה, ע"ז אתי קרא דלא תבערו אש לגלות דלא דחי, וא"כ שוב גם ביו"ט אסור דאין עשה דוחה ל"ת ועשה הואיל וגלי לן קרא דאינו חמור.

אכן כתב השפ"א שמשלשון החינוך נראה דגוף העונש שהב"ד פוסקין גם בלי חילול שבת עוברין בלאו זה, ולפ"ז קשה כנ"ל דלאו זה בשבת איכא ולא ביום טוב. עוד כתב ששוב מצא במג"א (סי' של"ט) שמסופק בדעת הרמב"ם אם אפי' בדליכא חילול שבת עובר בלאו, וכ"כ בשו"ת אמונת שמואל (סי' נ"ד), א"כ קשה ממתני' דהכא, אם לא דנימא דתני ושייר נמי הך דשביתת בהמתו. עכ"פ לענינינו י"ל שכך ס"ל להרמב"ן.

הריגת ב"ד ע"י גוי

בשו"ת הרשב"א (ח"א סימן שנז) דן האם אפשר שב"ד ימיתו המחויב מיתה ע"י גוי. השואל נקט שא"א דהיכן מצינו שנוכל לקיים מצות עשה ע"י גוים. והשיב לו הרשב"א חיי דמר שכך אני סבור שיכולין ב"ד לצוות לגוי לזרוק פתילה לתוך פיו, שאין הגוי אלא שלוחו של ב"ד ואין מיתה ב"ד צריך גופו של ב"ד. וכי היה סבור שבארץ ישראל המומחה בעצמו היה מכה וחובט, אלא מומחה מצוה והדיוט חובט על פיו ולא קרינא ביה לפניהם ולא לפני הדיוטות, ה"נ לא שנא. והק' המפרשים א"כ למה א"א לב"ד להעניש בשבת משום דיש כאן מלאכה, (לפי הצד שרק היכא שיש מלאכה אסור), הרי אפשר ע"י גוי. וע"כ שהאיסור הוא נתינת העונש, א"כ לא משנה אם הב"ד עצמן הורגים המחויב מיתה או שהגוי הורגו. וכן מבואר לשון החינוך וז"ל ואם עברו וציוו לשרוף בריה בשבת עברו על לאו זה, ואין לוקין עליו אם לא עשו בו מעשה.

מאסר בשבת

כתב החיד"א בספרו ברית עולם על ספר חסידים (סימן תט) שאע"פ שמדברי הרמב"ם מבואר שיש כאן איסור מה"ת, אבל מדברי רב שרירא גאון בתשובה (הובאה בספר שבלי הלקט ובב"י או"ח סימן רס"ג) מוכח דאינו בכלל לא תבערו אש אלא הוא מדרבנן, שכתב וז"ל שאלה לרב שרירא גאון מי שעבר עבירה בשבת או בחול ולא נזכר אלא בשבת ומתייראין שמא יברח למוצאי שבת יכניסוהו לבית הסוהר עד מוצאי שבת או ילקוהו בשבת, והשיב אין מלקין ואין מכניסין לבית הסוהר ביו"ט וכ"ש בשבת דהני מילי דינא אינן ואין דנין ביו"ט ושבת (ביצה לו, ב) ואם ברח אין עלינו כלום. אלמא סבר רב שרירא גאון דאין מלקין דהוי בכלל גזרת לא דנין והוי מדרבנן ולפום ריהטא הוי הפך הרמב"ם והסמ"ג.

ואפשר לעשות שלום ביניהם דמ"ש הרמב"ם דאין מלקין היינו במלקות גמור שהיו מלקין בפני הסמוכים והוא עומד במקום מיתה ומשו"ה מדאורייתא אין מלקין בשבת דהזהרנו במיתה ב"ד וה"ה מלקות, ובזה מודה גם הגאון, אמנם הגאון על מלקות שנוהגים בזה"ז מיירי דנשאל אם

מלקין בשבת וזה המלקות הוא רמז בעלמא ובזה המלקות שנותנים ב"ד לאו במקום מיתה עומד ומשו"ה אתי עלה מצד דאין דנין דהיא גזרה דרבנן.

מלקות במקום מיתה

עוד הביא החיד"א מהשבלי הלקט וז"ל מצאתי בשם רב כהן גאון ז"ל מאן דעבר עבירה בשבתא מלקינן ליה בשבתא, דמלקות במקום מיתה עומדת, וכד מלקינן ליה מכפר ליה דתנן כל חייבי כריתות שלקו נפטרו מידי כריתתן וכתוב ונקלה וכו', וכיון דמכפר ליה מלקינן ליה דלינקי מעון דיליה וכו', ותמה עליו השב"ל הרי מלקות במקום מיתה עומדת והאיך נדיננו בשבת, ואם אסור לדון דיני ממנות ק"ו לדון דיני נפשות. והא דלא הק' השבלי הלקט על רב כהן גאון, דמוכח דמיירי במלקות ב"ד סמוכים, מקרא דלא תבערו אש שלא לדון בד' מיתות בשבת וה"ה למלקות כמ"ש הרמב"ם, דיסביר הגאון דאינו אסור אלא לדון ד' מיתות ולא מלקות, וכמ"ש המג"א. אבל עדיין היה קשה לו איך נדון בשבת, הרי אין דנין בשבת. ואפשר דס"ל לרב כהן גאון דגזרת אין דנין היינו משום שמא יכתוב, ובמלקות דליכא צורך לכתיבה שרי, אמנם רב שרירא גאון סבר דכי גזרו אין דנין לא פלוג רבנן.

בשו"ת שבות יעקב (ח"א סימן יד) פסק באחד שהיה רוצה לברוח ולעגן את אשתו לחבשו ביום השבת, ואע"פ שכתב הב"י בשם רב שרירא גאון במי שעבר עבירה בשבת ... שאין מלקין ואין מכניסין לבית הסוהר ביו"ט וכ"ש בשבת דהני מילי דינא אינן ואין דנין ביו"ט ושבת ואם ברח אין עלינו כלום, מ"מ משום עגונא מותר לדון בשבת היכי דהוי כשעת הסכנה וזו ג"כ כשעת הסכנה דמיא.

ועל עיקר תשובה זו דרב שרירא תמה השבו"י שהרי מצינו להדיא בפ' שלח לך "ויקריבו אותו המוצאים אותו מקושש עצים ויניחו אותו במשמר", ומשמע פשטא דקרא שהניחו אותו מיד במשמר אף ביום השבת, כיון שלא ענשו אותו רק לחבשו ולענשו אחר השבת. החיד"א מציין לדברי רבינו בחיי שכתב ויקריבו אותו ליל מוצאי שבת. ובספר פרדס"י מביא תי' שלא מבעיא להשיטות שרק עונש שיש בו איסור מלאכה חבישה לא נאסר, (ויש לדון מצד צידה באדם). אלא אפילו להמג"א שכל עונש נאסר חבישה לא נחשב לעונש, ולא נאסר אלא מדרבנן. אבל תמה עליו הפרדס"י ממש"כ הרמב"ם (סנהדרין כד, ט) וז"ל וכן יש לו לכפות ידים ורגלים ולאסור בבית האסורים ולדחוף ולסחוב על הארץ, שנאמר הן למות הן לשרושי הן לענש נכסין ולאסורין. משמע שיש כאן משום עונש, ואולי יש לחלק בין מאסר כדי שלא יברח למאסר בתורת עונש.

ממשיך השבו"י להקשות אמה שכתב רש"ג דהוי דינא ואין דנין ביו"ט ושבת, הא עיקר דינא

דאסור בשבת ויו"ט הוא רק גזירת חכמים שמא יכתוב פסק דין וזה אפשר לא שייך בחבישה בעלמא עד שיצא דינו אחר שבת. אכן מסיים השבו"י שמי ימלא לבו לחלוק על דברי הגאון בלי ראייה ברורה, ואין משיבין את הארי וכו', אך במקום צורך כי האי ודאי אף הגאון מודה.

רודף

המשנ"ל (שבת כד, ז) מסופק בהא דכתב הרמב"ם (פ"א מהל' רוצח) שהרודף אחר חבירו ניתן להצילו בנפשו, ויש בזה עשה דכתיב וקצותה את כפה ולא תעשה דכתיב לא תחוס עינך. וכן הרודף אחר אחת מכל העריות חוץ מן הבהמה ניתן להצילו מן העבירה בנפשו. אם היה זה בשבת מהו שנחלל שבת בשביל הצלתו מן העבירה. והנה ברודף אחר חבירו להורגו פשיטא דמחללין שבת כדי להצילו, דאין לך דבר שעומד בפני פקוח נפש, ודמו של רודף כבר התירתו תורה, ובשביל שהוא שבת פשיטא שלא נניחנו להורגו. אך עדיין יש להסתפק ברודף אחר אחת מכל העריות דאף שהתורה התירה דמו אפשר שלא נחלל שבת.

ויש דוגמא לזה שהרי אף שהוא מצות עשה להרוג מחוייבי מיתת ב"ד מ"מ הוזהרנו שלא לענוש בשבת, א"כ ה"נ ברודף אחר הערוה שניתן רשות להורגו הוא אחד מדיני העונשים, ואפשר שלא נחלל שבת בשביל זה. ויש לדון על הדמיון לעונשי ב"ד שהרי הצלת הרודף אינו עונש אלא הצלה, ויותר דומה למש"כ הגרע"א שאפר לכופ על המצוות בשבת ויו"ט.

ממשיך המשנ"ל דלא תימא דלא חשיב חלול שבת משום דהוי מקלקל בחבורה, שהרי כתבו התוס' (סנהדרין לה) דהרציחה חשיב תקון משום דיש לו כפרה, וה"נ חשיב תקון כיון שמצילו מן העבירה. והיה מקום לחלק דשם חייבוהו ב"ד מיתה ולכן שפיר נחשב לתיקון, משא"כ בבא להצילו מעבירה הרי אינו חייב מיתה, א"כ אין כאן תיקון בגוף הגברא. אבל המשל"מ מציין למש"כ התוספות (סנהדרין עג, ב) ושם מיירי כשהורג מי שבא לחלל שבת.

שוב רצה להביא ראיה מההיא דאמרין (סנהדרין עד, א) דר"א בר ר"ש אומר המחלל את השבת ניתן להצילו בנפשו, דאלמא שרי לחלל שבת בשביל להצילו מן העבירה, ואע"ג דאנן לא קי"ל כותיה היינו משום דס"ל דשבת אינה מן העבירות דניתן להצילו בנפשו. אבל דוחה הראיה דע"כ התם גזרת הכתוב הוא, דאיך יתכן דבשביל שלא יחלל זה שבת שנחלל אנחנו, וכמו שתמהו שם התוס', א"כ איכא למימר דאף לר"א בר"ש שאני חלול שבת שהתורה התירה חלול שבת כדי שלא יחלל זה שבת אבל משום עבירה אחרת מנין לנו שנחלל שבת.

שוב הביא ראיה מהרי"ף (ס"פ אלו עוברין) דאוקמה לההיא דאמר בגמרא אר"א ע"ה מותר לנוחרו ביוה"כ שחל להיות בשבת, דמיירי כגון שהיה רץ אחר הזכור או אחר נערה המאורסה ביום הכפורים שמותר להצילו בנפשו כדתנן ואלו שמצילין אותם בנפשם, הרי לך מבואר דס"ל דכל אותם שמצילין אותם בנפשם הוא אפילו בשבת. אך כפי מ"ש התוס' דאוקמה לההיא דר"א בע"ה שכופר להכעיס דהו"ל הריגתו כמו פקוח נפש שהוא לסטים וחשוד על הדמים דאי לאו הכי היאך מותר להורגו ביה"כ שחל להיות בשבת, אין ללמוד דין זה משום דשאני פקוח נפש דהא קי"ל דדוחה את השבת וכיון שהתורה התירה דמו של רודף פשיטא דנהרג אף בשבת, אך ברודף אחר אחת מכל העריות עדיין אפשר שאין מצילין אותו בנפשו בשבת שלא הותר לנו לחלל שבת בשביל להצילו מן העבירה והדבר צריך תלמוד.